

BYER UDEN GRÆNSER

Hvad er en by? Hvordan ser nutidens byer ud? Hvordan er de at leve i, og hvad skal vi leve af i byerne? Hvad driver byernes udvikling, og hvordan kan planlæggere og politikere arbejde for at skabe byer, der bedst muligt opfylder samfundets krav til livskvalitet, økonomisk vækst og miljømæssig robusthed?

Af Gertrud Jørgensen

Det er vidtrækkende spørgsmål, men det var i store træk dem, vi i Center for Strategisk Byforskning i 2004 satte os for at give svar på. Vi har ikke givet alle svar, men vi har givet nogle brudstykker af svar, og det er nok, hvad man kan forlange af forskning: Brudstykker til lidt mere indsigt og omverdensforståelse.

Udgangspunktet for centrets forskning var udfordringen af de "traditionelle" bybilleder – myter om byen – i en verden præget af globalisering og udvikling af regionale og mere eller mindre a-centriske bylandskaber som fx det østjyske bybånd.

Den 'traditionelle' eller klassiske forståelse af by er både en forståelse af, hvad urbanitet er, men samtidig også en forståelse af hvad 'den gode by' er. Nøgleord kunne være respekt for historien og traditionelle byformer, tæthed, blandede byfunktioner, offentlige byrum i menneskelig skala som kulturelt, kommercielt, og politisk mødested, centralitet, og klare grænser mellem by og land. 'Land' opfattes som produktionslandbrug og natur, der skal beskyttes mod byudvikling.

Denne byforståelse er indlejret i flere forskellige teoretiske lejre på forskellig måde. Nytradi-

tionalister fra Sitte (1898) til Krier (1984) er klare fortalere for at bevare og fremme den klassiske by ud fra et filosofisk/arkitektonisk synspunkt. 'Hverdagslivsteoretikere' og urbane designere fra Jacobs (1961) til Gehl (2010) lægger særligt vægt på de offentlige rum og den menneskelige skala i byen, mens miljøspørgsmål op gennem 90'erne styrkede bypolitik (Jørgensen & Ærø 2008) og særligt pegede på betydningen af tæt by som en energieffektiv bymodel (fx Næss 2001, Rogers 1999). Den klassiske byopfattelse er indlejret i EU's bypolitikker, og den danske planlov, ikke mindst i by- og landzonebestemmelserne, bestemmelser om detailhandel og planlægning for hovedstadsregionen.

Det er der for så vidt ikke noget nyt i, og den klassiske by som sådan er da også både virkelighed og myte på en og samme gang. Den klassiske by findes, den bevares, den fornyes og genopføres, fx i de store havneprojekter i Aarhus og København. Men den kan også blive en begrænsende karikatur, hvis vi ikke interesserer os for den ydre by: De regionale bylandskaber hvor grænsen mellem by og land bliver diffus, og tilgængelighed er lige så vigtig som tæthed (Clemmensen 2008).

Regionale bylandskaber hvor by og land nok er adskilt i detaljen, men som i et større perspektiv er "en stor kage" er udbredt over store dele af Europa og medvirker til en stor stigning i arealet brugt til byformål (EEA 2006). Det er spredt by, som kan være velplanlagt på detailniveau, men ofte ikke på makroniveau, fordi den næsten altid rækker ud over kommunale – og ofte også regionale – planmyndigheders jurisdiktion.

Pointen er, at selv om den klassiske by eksisterer, bor og arbejder de fleste mennesker ikke urbant i klassisk forstand. Den ydre by har ikke mange klassiske bymæssige kvaliteter: Den kan være rodet; uniform og kontekstuaafhængig som shoppingmalls og fastfoodkæder; indeholder spredt bosætning i landskabet og landbrugsland der urbaniseres; er formet af infrastruktur; giver bylandskaber med stort arealforbrug, men også nye tæthedspunkter; kan være monofunktionel og konform som 'parcelhusørkener' eller multifunktionel og heterogen som bynære landskaber med mange konfliktende semi-urbane funktioner.

Mange forskere og arkitekter har prøvet at "få has på" denne by, at forstå og beskrive den. Den går under begreber som Metapolis (Ascher 1995),

Zwischenstadt / Fragmented Urban Landscapes (Sieverts) eller Functional Urban Region (ESPO 2005). Desuden har arkitekten Rem Koolhaas bidraget med begrebet Generic City, der betoner den historiske bys unødvendighed og den moderne bys uomgængelighed (Koolhaas & Mau 1991). Vi valgte at kalde fænomenet for 'den grænseløse by'. Men uanset hvad vi kalder dem, og uanset hvilke teoretiske vinkler de enkelte begreber dækker, stiller det os overfor udfordringen om, hvad vi skal stille op med disse 'uregerlige byer' (Nielsen 2008).

Thomas Sieverts har været en vigtig inspirator i centrets arbejde. Han arbejder ud fra en arkitektfaglig baggrund, og sådan skal hans arbejde og opgør med idealet om den klassiske by også forstås. Hans pointe er, at Zwischenstadt – med de karakteristika der er beskrevet ovenfor – er en realitet, men at den fortsat ikke anerkendes som by, fordi vi – arkitekter og planlæggere – til stadighed arbejder med den klassiske by som ideal. Hermed bliver store dele af den moderne by stemplet som "forkert" og af dårlig kvalitet. Den ejer ikke historie, orden, harmoni, blandede funktioner og gode offentlige byrum, og opfylder dermed ikke idealet om den gode by. Sieverts stiller sig kritisk overfor denne tilgang og pointerer, at den grænseløse by må anerkendes som 'by' og forstås og forvaltes på egne præmisser, hvis kvalitet, identitet og økologisk holdbarhed skal sikres.

Det var præcis det – at søge at forstå den grænseløse by på dens egne præmisser – uden at fordømme den og uden at glorificere den – der var målet

for Center for Strategisk Byforskning. Vi spurgte, hvordan den grænseløse by konkret manifesterer sig i Danmark. Hvordan ser den ud med hensyn til arkitektur, bosætning og hverdagsliv, miljø og areal, og erhverv? Hvad er drivere i udviklingen? Og hvilke styringsmuligheder og strategier kan være virksomme på lokalt, regionalt og nationalt niveau? I en lang række forskningsprojekter har vi dels taget de regionale, kvantitative briller på,

og set på statistisk og spatial udvikling, OG taget lokale, kvalitative briller på med nedslag i lokal virkelighed.

De følgende artikler præsenterer nogle få af de resultater, der er kommet ud af centrets virke, med fokus på bosætning, forholdet mellem by og landskab, erhvervsudvikling samt styringsmuligheder.

Center for Strategisk Byforskning – Fakta

Center for Strategisk Byforskning har eksisteret som et tværgående forskningsprogram fra 2004 til 2011. Det består af forskergrupper fra Arkitektskolen i Aarhus (Institut for By og Landskab) og Københavns Universitet (Institut for Geografi og Geologi samt Skov & Landskab), og dækker fagdiscipliner som arkitektur, geografi, by- og landskabsplanlægning, styring og management. Realdania har støttet med 25 mio. kroner, og centerpartnerne har bidraget med et lignende beløb.

Ca. 40 forskere har arbejdet på kryds og tværs på omtrent lige så mange projekter. Der er startet 17 ph.d. studerende indenfor centrets rammer, hvoraf otte er færdige. De 5 af dem er ansat udenfor universitetsverdenen: tegnestue, boligsocial organisation, videns- og formidlingsvirksomhed.

Referencer

Ascher, Francois (1995): Metapolis. L'avenir des villes. Editions Odile Jacob.

Clemmensen, T. J. (2008): Vejnettet og det urban-rurale landskab. In: Nordic Journal of Architectural Research 20 (2), 20-28

EEA (2006): Urban sprawl in Europe – the ignored challenge. EEA report No 10 2006. European Commission, Joint Research center and European Environment Agency.

ESPON (2005): ESPON 111 final report. Potentials for polycentric development in Europe. Eson.eu.

Gehl, Jan (2010): Byer for mennesker. Bogværket

Jacobs, Jane (1961): The Death and Life of Great American Cities. New York, Modern Library.

Jørgensen G. & Ærø, T. (2008): Urban policy in the Nordic Countries. European Planning Studies, vol 15, No 1.

Koolhaas, R. & B. Mau (1991) : S, M, L, XL. New

York: Monacelli Press

Krier, L. (1984): Houses, Palaces, Cities. Architectural Editions Ltd, vol 54.

Nielsen, Tom (2008): Gode intentioner og uregerlige byer. Arkitektskolens Forlag.

Næss, Petter (2001): Urban Planning and Sustainable Development. EUROPEAN PLANNING STUDIES Volume: 9 Issue: 4 Pages: 503-524

Rogers, Richard (1999): Towards an Urban Renaissance: Mission Statement. Urban Task Force, Department of the Environment, Transport and the Regions.

Sievert, Thomas (2000): Zwischenstadt: Zwischen Ort und Welt, Raum und Zeit, Stadt und Land. Bauverlag Gutersloh, Berlin.

Sitte, C. (1898) Artistic Limitations of Modern City Planning. Udgivet første gang 1898. Se fx I : Camillo Sitte: The Birth of Modern City Planning: With a Translation of the 1889 Austrian Edition of His City Planning According to Artistic Principles (Dover Books on Architecture) by Christiane Crasemann Collins, George R Collins and Camillo Sitte (Paperback- 1 Jan 2009)

